

3. Якщо дії особи припинені на стадії готування до злочину і утворюють адміністративний проступок, особа має нести лише адміністративну відповідальність, це відповідатиме принципу «nonbisinidem» та недопустимості зміни становища особи у бік погіршення.

4. Дослідивши правові позиції ЄСПЛ під призмою розуміння цією міжнародною судовою установою принципу nonbisinidem, варто акцентувати увагу на тому, що «у практиці ЄСПЛ дія правила «не двічі за одне» поширюється лише на кримінально-правову сферу, межі якої Суд розуміє значно ширше, ніж національні юрисдикції держав-членів Ради Європи, в тому числі й України. Беручи до уваги об'єкт посягання та суворість стягнення, ЄСПЛ відносить до кримінально-правових окремі види адміністративних правопорушень». «З окремих рішень випливає, що **відповідно до положень nonbisinidem, діяння, яке отримало остаточну оцінку як адміністративне правопорушення не може визнаватись злочином чи його складовою й навпаки**»[5].

Список використаних джерел

1. Кузнiченко С. О. Проблеми співвідношення норм адміністративно-деліктного та кримінального права. *Форум права*. 2010. № 4. С. 538–542 URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10kcotkr.pdf>.

2. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Гурепка проти України» URL: <http://www.khpg.org/index.php?id=1157025974>.

3. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: Навч. посібник. – Київ : Юрінком інтер, 2006. С. 130-132.

4. Кузнецов В.В., Савченко А.В. Теорія кваліфікації злочинів: Підручник/ за заг. ред. д.ю.н, проф. В.І. Шакуна. 5-те вид., перероб. К. : Алерта, 2013. С. 30. Див. також Гнатів І.М. Принцип «nonbisinidem» у кримінальному праві України. – Автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2013. 19 с.

5. Хилюк С. Кримінально-правові аспекти правила nonbisinidem у практиці Європейського суду з прав людини. *Вісник Львівського університету*. 2012. Вип. 55. С. 254–265. (Серія юридична).

Шармар Ольга Михайлівна,

доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДОЦІЛЬНІСТЬ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДЕЯКИХ ПОЛОЖЕНЬ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

18 червня 2022 р., після повномасштабного вторгнення російської федерації та актуалізації питань євроінтеграції України президент України Володимир Зеленський зареєстрував законопроект про ратифікацію Стамбульської конвенції. 20 червня 2022 р. конвенцію ратифіковано (259 голосів проти 8). 21 червня 2022 р. президент України Володимир Зеленський підписав закон про ратифікацію Стамбульської конвенції. Із 01 листопада 2022 р. ця Конвенція набула чинності для України. Україна стала 36-ю країною, яка ратифікувала Стамбульську конвенцію. Метою Стамбульської Конвенції є запобігання насильству, в тому

числі домашньому, захист постраждалих осіб та притягнення до кримінальної відповідальності кривдників.

Стамбульська конвенція була ратифікована Україною із заявами, що Україна не розглядає жодне з положень Конвенції як таке, що зобов'язує її вносити зміни до Конституції та Сімейного кодексу або інших законів щодо інститутів шлюбу, сім'ї, усиновлення та права батьків виховувати дітей згідно власних переконань.

У Законі України про ратифікацію вказано, що внаслідок широкомасштабної збройної агресії РФ Україна не може гарантувати виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією, на тимчасово окупованих територіях, в Автономній Республіці Крим та місті Севастополі до повного відновлення конституційного ладу України на цих територіях. Це означає, що відповідальність за всі акти насильства, зокрема сексуальні, які вчинено на окупованих територіях, буде нести країна-агресор.

Країни, що ратифікують Конвенцію, мають криміналізувати такі порушення, зазначені в цьому документі, зокрема калічення жіночих геніталій. Із набуттям чинності цієї Конвенції розгорнулися дискусії в науковому колі щодо необхідності закріплення кримінальної відповідальності каліцтва жіночих статевих органів в окремій нормі в КК України.

Зважаючи на характер каліцтва жіночих статевих органів, це вважається одним з тих злочинів, які порушують принцип гендерної нейтральності кримінального законодавства, що становить частину цієї Конвенції. Вона спрямована на криміналізацію традиційної практики видалення певних частин жіночих статевих органів, характерної для деяких спільнот, які застосовують її до жіночого населення. Автори вважали за необхідне віднести каліцтво жіночих статевих органів до кримінального злочину в цій Конвенції, бо така практика призводить до незворотної шкоди на все життя й застосовується без згоди жертви.

Пунктом «а» передбачено криміналізація акту видалення, інфібуляції або будь-яке інше каліцтво в цілому або частково великих статевих губ, малих статевих губ або клітора, зокрема, якщо це роблять медичні працівники, згідно з вимогами Резолюції 61.16 Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я ВООЗ з питань прискорення заходів боротьби за ліквідацію каліцтва жіночих статевих органів. Термін «видалення» стосується часткового або повного видалення клітора або малих статевих губ. «Інфібуляція», з іншого боку, означає звуження входу до піхви через створення щільного кільця в результаті обрізання внутрішніх статевих губ. Термін «будь-яке інше каліцтво» означає будь-які інші фізичні зміни на жіночих статевих органах.

Необхідно зазначити, що до *внутрішніх жіночих статевих органів* відносяться яєчники, матка, фаллопієві труби, піхва. *Зовнішні жіночі статеві органи*: лобкове підвищення, великі й малі статеві губи, переддвер'я піхви, залози і цибулини переддвер'я, дівоча пліва і клітор, що є рудиментальним лорганом, гомологом печеристих тіл статевого члена. Враховуючи зміст статевих органів вважаю недоцільним виділяти в окрему норму в КК України видалення, інфібуляцію або будь-яке інше каліцтво в цілому або частково

великих статевих губ, малих статевих губ або клітора у зв'язку з тим, що каліцтво статевих органів криміналізовано в ч. 1 ст. 121 КК України.

Ще однією проблемою є відсутність в кримінальному законодавстві поняття каліцтва статевих органів. Згідно з академічним тлумачним словником української мови під *каліцтвом* вважається тілесне пошкодження, що призводить до втрати працездатності; покалічення [1]. У чинному законодавстві мова про втрату працездатності каліцтво йдеться лише в окремих актах. Наприклад, в наказі МОЗ України від 15.11.2005 № 606, який затверджує інструкцію «Про встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом» [2] визначається, що *стійкою втратою професійної працездатності* є інвалідність внаслідок професійного захворювання отруєння) чи трудового каліцтва та/або відсотки втрати професійної працездатності. У цьому ж наказі передбачено, що *трудове каліцтво* (нещасний випадок на виробництві) – це ушкодження здоров'я працівника внаслідок нещасного випадку, стався під час виконання трудових обов'язків.

Згідно з п. 2.1.наказу МОЗ України № 420 «Про затвердження Порядку та Критеріїв встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків» від 05.06.2012 *ступінь втрати професійної працездатності у відсотках встановлюється, виходячи з наслідків ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання з урахуванням професійних здібностей, що є у потерпілого, клініко-функціональних можливостей і важливих професійних якостей, які дозволяють продовжувати виконання роботи за попередньою професією до нещасного випадку на виробництві і професійного захворювання. Враховуються зниження кваліфікації, зменшення обсягу виконуваної роботи та важкість праці в звичайних, спеціально створених виробничих або інших умовах, ступінь втрати професійної працездатності встановлюється в межах від 5 до 100 відсотків. Відповідно до п. 2.2. цього наказу основним принципом експертизи професійної працездатності потерпілого є сукупний аналіз таких критеріїв: клініко-функціональних; характеру професійної діяльності (кваліфікації, якості і обсягу праці, здатності до його виконання); виду і ступеня обмеження життєдіяльності [3].*

Отже, враховуючи те, що поняття каліцтва статевих органів не визначено на законодавчому рівні при його формулюванні необхідно врахувати положення відомчих актів МОЗ України. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне при визначенні каліцтва статевих геніталій врахувати клініко-функціональні критерії, а саме характер і важкість ушкоджень, особливості перебігу патологічного процесу, характер (вид) порушень функцій статевих органів чи організму в цілому (значно виражений, виражений, помірний, легкий); клінічний і реабілітаційний прогнози;

Підпункт «b» Конвенції передбачає факт співучасті з правопорушником в актах, передбачених у пп. «a», шляхом примусу або схиляння жінки до видалення, інфібуляції або каліцтва великих статевих губ, малих статевих губ або клітора. У цій частині застосування положення обмежується лише повнолітніми жертвами. Підпункт «c» передбачає криміналізацію факт

підбурювання, примушування дівчини до того, щоб вона зазнала актів, перелічених у підпункті «а», або схилення її до видалення, інфібуляції або каліцтва великих статевих губ, малих статевих губ або клітора. Ця частина положення обмежується лише жертвами-дівчатками і охоплює ситуації, коли будь-хто (зокрема батьки, дідусі чи бабусі або інші родичі) примушують свою доньку або родичку до цієї процедури. Автори вважали за необхідне розрізнити жертв, які є повнолітніми особами та дівчатками, бо не хотіли криміналізувати підбурювання жінок до будь-яких актів, передбачених у пп. «а».

Питання доцільності закріплення в окремій нормі КК України кримінальної відповідальності за ці дії викликає сумніви, у зв'язку з тим, що вони охоплюються інститутом співучасті. У випадку, якщо примус поєднувався з погрозою вбивством, залякуванням щодо потерпілого, то такі дії вимагають додаткової кваліфікації за ст.121 та ст. 129 КК.

Список використаних джерел

1. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980. Т. 4. С. 78. URL: <https://slova.com.ua/word/>.

2. Про встановлення причинного зв'язку смерті з професійним захворюванням (отруєнням) або трудовим каліцтвом: наказ МОЗ від 15.11.2005 № 606. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1455-05#Text>.

3. Про затвердження Порядку та Критеріїв встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків: 05.06.2012 № 420 від 16 серпня 2012 р. за № 1387/21699. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1387-12#Text>